

„Performanțe într-o economie competitivă”

PRIORITĂȚI PENTRU DEZVOLTAREA SECTORULUI ÎMM ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Conf. univ., dr. Aliona BALAN

Academia de Studii Economice a Moldovei, Moldova

Abstract: *Currently, the sector of small and medium-sized enterprises plays an important role in the development of a national economy, contributing directly to the formation of the Gross Domestic Product and the creation of new jobs, stimulating competition, increasing exports, promoting innovation and technology. In the Republic of Moldova sector of small business is the barometer of the development of the competitive economy and sustainable, ensuring the creation of new jobs, providing a wide range of goods and services, diversification of economic opportunities of the population. This article aims to highlight the problems existing in the development of small and medium-sized enterprises and to identify the priority directions in the development of this sector in the Republic of Moldova.*

Cuvinte-cheie: *sectorul întreprinderilor mici și mijlocii (ÎMM), Produsul Intern Brut (PIB), politica fiscală, politica creditară, creștere economică.*

JEL Classification: M21

În ultimele decenii, sectorul întreprinderilor mici și mijlocii a devenit în multe țări unul dintre cele mai importante sectoare ale economiei. Conform numeroaselor statistici, IMM-urile reprezintă cea mai importantă sursă de creștere economică atât în țările dezvoltate, cât și în țările în curs de dezvoltare. Aceste entități economice reprezintă principala forță de dezvoltare socio-economică, dar și sectorul cel mai numeros al întreprinderilor din orice țară cu economie de piață.

Cele mai importante atribute care fac IMM-urile atât de speciale într-o economie sunt următoarele: generează cea mai mare parte a PIB-ului, oferă cele mai multe locuri de muncă, sunt principalele promotoare ale economiei bazate pe cunoaștere. De asemenea, întreprinderilor mici și mijlocii le sunt inerente calități precum: flexibilitatea, costurile reduse de management, capacitatea de a promova progresul tehnico-științific și de a implementa realizările sale, de a mobiliza semnificative resurse financiare și de producție ale societății. În același timp, pentru IMM-uri sunt specifice așa deficiențe precum dependența excesivă de mediul extern, în special la șocurile financiare, insuficiența de resurse, dificultăți legate de comercializarea producției etc.

În prezent, ponderea ÎMM în PIB-ul țărilor dezvoltate se ridică la aproximativ 60%. Astfel, în Uniunea Europeană, SUA, Japonia, acestea reprezintă 55-60% din PIB. Ponderea IMM-urilor în Uniunea Europeană, în anul 2016 a constituit 99,8% din numărul total de întreprinderi, în cadrul cărora activau 90 milioane de oameni, ceea ce reprezintă 67% din numărul total al populației ocupate în câmpul muncii. La un kilometru pătrat, în UE, sunt concentrate, în medie 5 IMM-uri.

Deși în Republica Moldova IMM-urile încă nu au atins maturitatea de business a altor țări europene, se observă, în ultimii ani, un trend ascendent al dezvoltării acestora – rezultat al eforturilor convergente ale antreprenorilor și organismelor publice.

În Republica Moldova, conform legislației în vigoare, IMM-urile trebuie să aibă un număr mediu anual de salariați mai mic de 250 și să realizeze o cifră de afaceri anuală netă de până la 50 de milioane de lei sau să dețină active totale care nu depășesc 50 de milioane de lei. Activele totale cuprind activele imobilizate, activele circulante și cheltuielile în avans.

„Performanțe într-o economie competitivă”

În funcție de numărul mediu anual de angajați și de cifra netă de afaceri sau de activele totale pe care le dețin, IMM-urile se împart în trei categorii:

- microîntreprinderi: au până la nouă salariați și realizează o cifră de afaceri anuală netă sau dețin active totale de până la 3 milioane de lei.
- întreprinderi mici: au între 10 și 49 de angajați și o cifră de afaceri anuală netă sau active totale de până la 25 milioane de lei.
- întreprinderi mijlocii: au între 50 și 249 de salariați și o cifră de afaceri anuală netă de până la 50 de milioane de lei sau dețin active totale care nu depășesc 50 milioane de lei.

Entitățile economice care nu se încadrează în aceste criterii intră în categoria întreprinderilor mari.

Sectorul IMM are o importanță deosebită pentru dezvoltarea Republicii Moldova. Pe parcursul a 27 de ani, sectorul IMM din Republica Moldova a crescut atât calitativ, cât și cantitativ. Impactul cantitativ al IMM-urilor asupra creșterii economice este estimat de indicatorul ponderii IMM-urilor în PIB. În 2016, ponderea IMM-urilor din Republica Moldova în PIB a fost de circa 33%. Contribuția IMM la formarea PIB-ului este relativ mai mică comparativ cu cota parte a sectorului în asigurarea ocupării forței de muncă. Acest fapt reflectă un nivel mai scăzut al productivității muncii în IMM decât în companiile mari.

IMM din Republica Moldova sunt implicate destul de activ în producția de bunuri și servicii, satisfăcând cererea, în special pe piața internă. Pentru Republica Moldova este caracteristică lipsa de cooperare între întreprinderile mari și IMM, fapt pentru care IMM contribuie, în primul rând, la aprovizionarea pieței de consum.

În perioada 2012-2016, s-a observat o evoluție pozitivă a IMM-urilor conform tuturor indicatorilor, demonstrând că, în general, sectorul este profitabil și are o contribuție pozitivă la formarea veniturii naționale. Cele mai bune rezultate le-au înregistrat întreprinderile mici.

În anul 2016, IMM au constituit aproximativ 98,7% din numărul total de întreprinderi din țară, reflectând o creștere constantă a sectorului, atât datorită îmbunătățirii mediului de afaceri, cât și perfecționării cadrului de reglementare, în domeniului activității antreprenoriale.

Tabelul 1

Evoluția numărului de IMM în perioada 2012-2016

Anii	Nr. de întreprinderi, mii			Nr. de salariați, mii persoane			Venituri din vânzări, mil. lei		
	Total	IMM	Ponderea IMM în total, %	Total	IMM	Ponderea IMM în total, %	Total	IMM	Ponderea IMM în total, %
2012	50,7	49,4	97,6	519,9	300,2	57,7	211759,3	73057,0	34,5
2013	52,2	50,9	97,5	524,5	298,4	56,9	231601,4	77431,2	33,4
2014	51,7	50,3	97,3	510,8	284,0	55,6	263090,2	83521,2	31,8
2015	51,2	50,6	98,7	510,3	317,5	62,2	282 253,4	119 566,1	42,4
2016	52,3	51,6	98,7	512,5	313,5	61,2	300 733,4	124 954,4	41,5

Sursa: [5]

„Performanțe într-o economie competitivă”

În anul 2016, numărul IMM a constituit 51600, sau cu 1000 de întreprinderi (1,97%) mai mult comparativ cu anul 2015 și cu 2200 de întreprinderi (4,5%) mai mult comparativ cu anul 2012 (tabelul 1).

Cele mai multe dintre IMM-uri își desfășurau activitatea în domeniul comerțului, constituind în anul 2016 - 20,3 mii întreprinderi, sau 39,3% din totalul întreprinderilor mici și mijlocii, reprezentând o creștere de 1,1% comparativ cu 2015 și de 1,5% comparativ cu anul 2012.

În industria prelucrătoare au activat 4,4 mii de IMM-uri sau 8,5% din totalul IMM, reprezentând o creștere de 1,2% comparativ cu 2015. Numărul crescând de IMM din sectorul industrial indică faptul că sectorul este în dezvoltare - un proces cu o multitudine de implicații conexe, deoarece în întreprinderile mici și mijlocii din sectorul industrial decurg procese organizaționale și de producție complexe, care au drept rezultat eficiența infrastructurii, personal calificat și stabilitate pe piață.

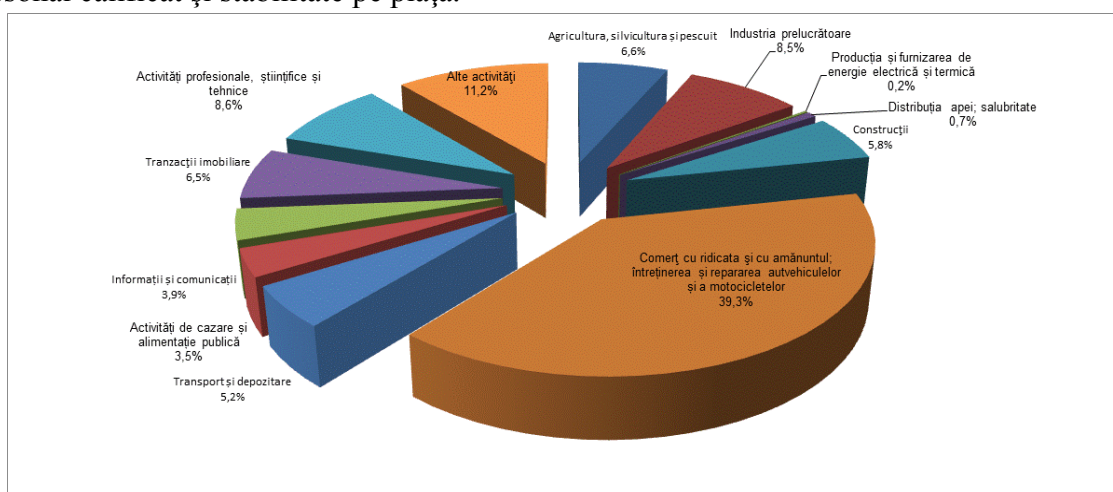

Figura 1. Ponderea IMM pe domenii de activitate în anul 2016

Sursa: [5]

La sfârșitul anului 2016, numărul mediu de salariați, în economia Republicii Moldova, era de circa 512.500 de oameni, iar în sectorul IMM activau 313.500 persoane, reprezentând 61,2% din total. Aproximativ 24% din salariați erau angajați în comerțul cu ridicata și cu amănuntul, 20% în agricultură, economia vânatului și silvicultură, 18,4% în industria de prelucrare.

Numărul de salariați în medie pe o întreprindere în anul 2016 a constituit 6 persoane, fiind la nivelul anului 2015, însă cu o persoană mai mult comparativ cu anul 2014.

Din punct de vedere al distribuției teritoriale, ponderea IMM în total întreprinderi rămâne a fi una decisivă și importantă pentru dezvoltarea social-economică a regiunilor. În 2016 ponderea IMM în total întreprinderi indică asupra unei raportări destul de uniforme a procentului de IMM pe regiuni statistice. Totodată se atestă o discrepanță semnificativă privind concentrarea IMM pe regiuni, cea mai mică pondere fiind înregistrată în zona Sud și UTAG. Situația dată indică asupra unor rezerve privind stimularea activității antreprenoriale din regiuni.

Astfel, o analiză pe regiuni relevă faptul că IMM în 2016 erau concentrate în regiunea municipiului Chișinău – 32,3 mii IMM, ceea ce constituie 64,8% din numărul total de IMM; urmată de Regiunea Centru – 7,4 mii IMM, ponderea lor fiind de 14,8% în total IMM; Regiunea

„Performanțe într-o economie competitivă”

Nord - 6,1 mii IMM, ponderea în numărul total de IMM fiind de 12,2%; Regiunea Sud – 2,6 mii IMM și UTA Găgăuzia – 1,3 mii IMM. Dezvoltarea asimetrică a regiunilor economice din R.M. a dus la o concentrare industrială și a serviciilor în zonele urbane și în împrejurimile acestora. Astfel, marile orașe au devenit nuclee ale activităților economice din regiunea în care se află.

Tendențele relativ pozitive referitor la indicatorii fizici ai activității IMM-urilor în Republica Moldova în această perioadă, s-au reflectat și asupra indicatorilor financiari. Astfel, în anul 2016, IMM în majoritatea sectoarelor economiei naționale au înregistrat o creștere a veniturilor din vânzări, în anul 2016 acestea au constituit 2420,4 mii lei sau cu 55,9 mii lei (sau 6,5%) mai mult față de anul 2015 și cu 42% mai mult față de 2012.

Veniturile din vânzări au crescut în toate domeniile de activitate ale întreprinderilor mici și mijlocii, astfel, situația financiară din sector s-a îmbunătățit considerabil, IMM au înregistrat o creștere a veniturilor la toate pozițiile. Această evoluție este consecința flexibilității IMM, majoritatea dintre ele încadrându-se în clasa întreprinderilor micro, care se caracterizează printr-o flexibilitate sporită (se restructurează și se reorientează mult mai prompt).

Rezultatul financiar al IMM în anul 2016 s-a caracterizat prin obținerea unui profit în valoare de 5 878,5 mil. lei, sau cu 2941,6 mil. lei mai mult față de anul 2015. Cele mai rentabile activități au fost comerțul cu amănuntul și ridicata dețin primul loc (1589,7 mil lei), urmat de sectorul agricol (1017,0 mil lei), industria prelucrătoare (658,3 mil lei), tranzacții imobiliare (674,0 mil lei) și construcțiile (542,3 mil lei). Pe de altă parte, în anul 2016, au înregistrat pierderi, sectorul distribuția apei; salubritate, gestionarea deșeurilor, activități de decontaminare (-56,9 mil lei) și sectorul activități de cazare și alimentație publică (-43,6 mil lei), ceea ce reprezintă 4,2% din numărul total al IMM. Rezultatele menționate pun în evidență necesitatea de modernizare a întreprinderilor respective, ceea ce presupune investiții majore, precum și o abordare specială din partea statului a sectorului vizat.

Principalele dificultăți cu care se confruntă întreprinderile mici și mijlocii în Republica Moldova sunt cererea slabă și accesul la resurse financiare ieftine. Măsurile de stimulare a cererii pot facilita situația pentru toate întreprinderile, în timp ce măsurile de facilitare a accesului la finanțare ar trebui să se adreseze, preponderent, întreprinderilor mici.

Multe programe integrate de stimulare cuprind măsuri concrete de susținere a întreprinderilor mici și mijlocii. Aceste măsuri implică inclusiv asistență în domeniul fiscal, comercial, creditar și de achiziții. În plus, IMM-urile care activează în economia formală pot beneficia și de pe urma măsurilor adresate companiilor de orice mărime. Este important ca întreprinzătorii să știe de existența acestor programe și să primească acces liber la ele, fără birocrație excesivă și documente inutile.

În procesul de creare a unui mediu favorabil pentru activitatea întreprinderilor mici și mijlocii, este important să se asigure fiecărei întreprinderi condiții pentru o dezvoltare eficientă. Aceasta implică beneficii fiscale, în cadrul unui tratament fiscal special, suport informațional, sprijin în formarea și dezvoltarea competențelor profesionale ale personalului, consultanță pe probleme juridice și tehnologice de bază, eliminarea barierelor administrative iraționale, etc.

O atenție deosebită trebuie acordată domeniilor prioritare ale economiei naționale, în special domeniului inovării, în vederea creșterii rentabilității activității lor. Nivelul de implementare a inovațiilor în producția sectorului IMM din Republica Moldova, nu este suficient de mare. Potrivit sondajului reprezentanților întreprinderilor realizat de OECD, în anul

„Performanțe într-o economie competitivă”

2014, doar 11% din întreprinderile mici și 15% din întreprinderile mijlocii au introdus pe piață doar un singur produs nou sau unul îmbunătățit în mod semnificativ. Mărimea medie a investițiilor pentru IMM-uri, în domeniul cercetării și dezvoltării rămâne scăzută, aproximativ 2% din cifra de afaceri anuală.

Analiza relatată mai sus permite trasarea unor priorități de bază pentru susținerea de către stat a întreprinderilor mici și mijlocii. La alegerea priorităților de bază este necesar de luat în considerație direcțiile prioritare de dezvoltare economică a Republicii Moldova.

Una din prioritățile de bază ale politicii de stat trebuie să devină dezvoltarea potențialului tehnico-științific și ingineresc al țării necesar pentru relansarea unor activități economice competitive. Potențialul sferei tehnico-științifice a Republicii Moldova, chiar și în condițiile reducerii volumului investițiilor în știință, trebuie să fie menținut și dezvoltat drept garanție a stabilizării și dezvoltării ulterioare a economiei naționale. În acest sens, un instrument eficient de susținere a acestor politici poate fi crearea unor noi IMM în domeniul tehnico-științific și extinderea activității celor existente. Necesitatea susținerii de către stat a procesului de formare a unor astfel de IMM este evidentă, deoarece o parte din aceste întreprinderi vor activa nemijlocit atât în domeniile cercetării științifice și dezvoltării tehnologice, generând noi cunoștințe și noi elaborări, tehnologii și tehnici, cât și în domeniile de producție, sporind competitivitatea economică a produselor autohtone.

În vederea dezvoltării activității inovaționale, Guvernul R.M. a elaborat Strategia Inovațională a R.M. pentru perioada 2013-2020 „Inovații pentru Competitivitate” orientată spre realizarea obiectivelor, precum: dezvoltarea tehnologică a întreprinderilor, inclusiv a întreprinderilor mici și mijlocii, dezvoltarea infrastructurii de suport pentru activitatea inovațională și asigurarea condițiilor pentru edificarea unei economii bazate pe cunoaștere.

Politicile inovaționale definite în prezenta Strategie tind să contribuie la atragerea investițiilor, dezvoltarea industriilor exportatoare, edificarea societății bazate pe cunoștințe, inclusiv prin fortificarea activităților de cercetare și dezvoltare, inovarea și transferul tehnologic orientate spre eficiență și competitivitate.

De menționat că dirijarea antreprenoriatului se realizează, în cea mai mare măsură, la nivel național, ceea ce diminuează eficiența administrării și influențează negativ dezvoltarea businessului în regiuni. Organele administrației publice locale trebuie să însușească arta concurenței, antrenând în regiunea sa întreprinzători, propunându-le condiții mai favorabile pentru dezvoltarea businessului. Sunt necesare elaborarea unor forme de susținere financiară a micului business inovator. Formarea și dezvoltarea micului business inovator trebuie să devină un element prioritar al politicii tehnico- științifico și industriale ale statului.

Condițiile de dezvoltare a micului business, îndeosebi pentru cele mai importante tipuri de activități sunt nesatisfăcătoare. În particular, sistemul de impozitare (ratele de impozitare aceleași pentru diferite genuri de activitate), creditarea (dobânzi mari pentru credite, termen de rambursare, etc.) nu contribuie la dezvoltarea micului business, precum și la dezvoltarea economică.

În scopul reducerii presiunii fiscale, se recomandă diferențierea cotelor impozitului pe venit, în special, pentru întreprinderile mici de producție, precum și pentru IMM ce activează în ramurile prioritare, pentru cele care exportă producția proprie, iar pentru rezidenții din zonele antreprenoriatului liber care se orientează cu preponderență spre export impozitele să fie pur simbolice.

„Performanțe într-o economie competitivă”

În scopul stimulării activității de producție este necesară aplicarea unor forme de gestionare statală care ar permite dezvoltarea producției autohtone. În aceste condiții Guvernul R.M. trebuie să aplice pe larg programele de stat și regionale orientate spre crearea unor noi tipuri de producție, cum ar fi a producției naturale, ecologic-pure care se bucură de o înaltă apreciere și solicitate în țările Europei de Est și de Vest.

În scopul asigurării unei creșteri economice durabile este necesară stimularea potențialului de export, și în acest scop asigurarea unei balanțe comerciale echilibrate. Pentru aceasta însă este necesară restricționarea importului și sporirea exportului de mărfuri, adoptând măsuri în vederea stimulării investițiilor, a activității inovatoare în ramurile prioritare ale economiei; de asemenea, este necesară reducerea tarifelor vamale la importul materiei prime; asigurarea condițiilor preferențiale pentru reinvestire etc. În vederea îmbunătățirii accesului la finanțare a IMM sunt necesare simplificarea procedurilor, pentru creșterea absorbției fondurilor structurale; îmbunătățirea reglementărilor privind scutirea impozitului pe profitul reinvestit; creșterea accesului IMM-urilor la achiziții publice etc.

Astfel, pentru a contribui efectiv la dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii, este necesară îmbunătățirea considerabilă a climatului investițional, asigurarea unui cadru legal stabil și predictibil pentru mediul de afaceri, cu îmbunătățirea aspectelor privind reducerea birocrăției și a fiscalității. Pentru a atrage potențialul antreprenorial în dezvoltarea economică, este nevoie de asistența statului în crearea condițiilor necesare pentru funcționarea eficientă a businessului mic în rezolvarea problemelor care apar. Considerăm că rolul statului constă în dezvoltarea programelor anticriză și identificarea direcțiilor, metodelor și instrumentelor de aplicare a acestora, luând în considerare problemele reale ale micului business din Republica Moldova.

Efortul și cooperarea tuturor celor implicați va fi urmat de creșterea numărului de întreprinderi mici și mijlocii, promovarea IMM din diverse domenii de activitate, îmbunătățirea nivelului de bunăstare a localității, regiunii în care activează. Considerăm că o condiție indispensabilă a creșterii economice a Republicii Moldova este dezvoltarea activității antreprenoriale – acel stil deosebit, inovator, antibirocratic, orientat spre noi căutări în dezvoltarea afacerii, spre inovație, cu scopul accelerării dezvoltării economice și creșterii bunăstării populației.

Bibliografie:

1. Aculai, E. Contribuția sectorului întreprinderilor mici și mijlocii la dezvoltarea economică regională. În: Dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii: contribuție, provocări și direcții de perspectivă / Aculai E., Vinogradova N., Percinschi N., Novac A., Clipa V. Chișinău, IEFS, 2012.
2. Luca, N. Stimularea și eficientizarea întreprinderilor mici și mijlocii prin formarea competențelor antreprenoriale. În: Meridian Ingineresc, 2009, nr. 2, p. 94-95.
3. Legea privind susținerea sectorului întreprinderilor mici și mijlocii: nr. 206 din 07.07.2006. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2006, nr.126-130.
4. Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova 2020”. Disponibil: http://particip.gov.md/public/files/strategia/Moldova_2020_proiect.pdf
5. Strategia inovațională a Republicii Moldova pentru perioada 2013-2020 „Inovații pentru competitivitate”. Disponibil: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=350541>
6. BNS RM. Banca de date statistice Moldova. Disponibil: <http://statbank.statistica.md/pxweb/Database/RO/databasetree.asp>.
7. *Organizatia pentru dezvoltarea IMM*. Disponibil: www.odimm.md/